

відомо, хустка вдягається на молодицю одразу після шлюбу, що символізує її перехід до когорта заміжніх: "Наречена прощалася з дівуванням [...]. Обряд покривання молодої головою жіночим убором мав сприяти плодючості в господарстві" [5, с. 399]. Обрядодії, пов'язані з хусткою, є поширеними на всій території України, і, зважаючи на це, можна припустити їхнє давнє і, можливо, навіть язичницьке походження, підтвердженням чого слугує глибока семантика.

Підсумовуючи вищевикладене, можна вважати підтвердженим факт трансмісії та використання сучасними українськими хореографами фольклорних танцювальних традицій у зміненому, трансформованому вигляді у діяльності професійних колективів народно-сценічного танцю. Балетмейстери намагаються вивчати особливості фольклорної традиції, семантику рухів, малюнки танців, їхнє традиційне використання в різноманітних обрядах та при проведенні свят. Виходячи з цього, вони створюють номери, як автентичні – у мінімальній обробці з використанням першого та другого принципів обробки фольклорних номерів, так і авторські – із використанням третього принципу (друга тенденція).

Використана література:

1. *Верховинець В. М.* Теорія українського народного танцю / 5-те вид., доп. / Василь Миколайович Верховинець. – К. : Муз. Україна, 1990. – 150 с. – ISBN 5-88510-099-3.
2. *Боримська Г. В.* Самоцвіти Українського танцю / Г. В. Боримська. – К. : Мистецтво, 1974. – 136 с.
3. *Давидюк В. Ф.* Первісна міфологія українського фольклору / В. Ф. Давидюк. – Луцьк : Волинська обласна друкарня, 2005. – 310 с. – ISBN 966-361-037-9.
4. *Каляндрук Т.* Таємниці бойових мистецтв України / Тарас Каляндрук. – Л. : ЛА "Піраміда", 2007. – 304 с.: іл. – ISBN 966-665-213-7.
5. *Історія української культури.* Т. 4, кн. 1 / ред. кол. Г. А. Скрипник, Р. Я. Пилипчук, В. В. Рубан, Л. Г. Пономар, Л. Ф. Артюх та ін. – К. : Наукова думка, 2008. – 1008 с. – ISBN 978-966-00-0806-9 (т. 4, кн. 1).

Аннотація

Основное внимание статьи уделено особенностям трансмиссии фольклорных танцевальных традиций в деятельности профессиональных коллективов народно-сценического танца Украины. Наведены примеры сохранения остатков первобытных верований и семантики – тотемизма, военной магии мужского культа, женского, астрального, землеробского культов, как в танцах, так и в их атрибутике.

Annotation

The present paper deals with the problem of folk cultural traditions in Ukrainian modern folk-stage choreography. It concentrates on analyzing the peculiarities of the Ukrainian folk choreographic culture elements' transmission and functioning in Ukrainian modern choreographic art. This text discloses the complex problem of the ethnic dance elements being used in Ukrainian modern folk-stage dance.

УДК 371.124:7

Лоцман Р. О.

ОСОБЛИВОСТІ ВОКАЛЬНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ МУЗИКИ В РІЗНИХ СПІВАЦЬКИХ МАНЕРАХ

Вокальна підготовка майбутніх вчителів музики посідає чільне місце у системі професійної музичної освіти, оскільки передбачає формування вокальних вмінь, знань та навичок на кращих зразках класичної, народної та сучасної музики. Оволодіння різножанровим репертуаром вимагає від студентів знань особливостей різних співацьких манер, а саме: академічної, народної та естрадної. В процесі вокальної підготовки відбувається поєднання виконавської та методичної роботи, необхідної для подальшої професійної діяльності майбутніх вчителів музики.

Проблемам вокальної підготовки присвячений цілий ряд наукових праць вчених Л. Дмитрієва, Е. Абдуліна, О. Олексюк, А. Здановича, Ю. Юцевича, Л. Баренбойма, О. Микиші та ін. Вивченням особливостей різних вокально-виконавських манер займались В. Антонюк, Д. Євтушенко, Н. Дрожжина, І. Колодуб та ін.

В наукових дослідженнях процес вокальної підготовки розглядається у різних аспектах: методики постановки голосу та фізіології співацького процесу; формування та розвитку фахових здібностей; специфіки вокальної роботи зі школярами; формування вокально-слухових навичок; підготовки до виконавської діяльності тощо.

Досліджуючи сутність "вокальної підготовки" ми проаналізували різні підходи в трактуванні даного поняття. Л. Тоцька визначає його як підготовленість майбутнього спеціаліста різних рівнів кваліфікації в галузі вокального мистецтва до концертно-педагогічної діяльності [7]. Г. Стасько розуміє вокальну підготовку, як цілісну систему зі складним динамічним утворенням, що включає взаємопов'язані наукові основи вокальної педагогіки та усталену практику емпіричного досвіду керування нейрофізіологічною природою голосоутворення [6, с. 22]. За думкою Ю. Юцевича, вокальна підготовка полягає у виконанні низки поставлених завдань: знати природу та механізми звукоутворення, закономірності формування

співацького голосу, практично керувати процесом співу, розуміти сутність різних фонаційних явищ, вміти створити художньо-музичний образ тощо [8, с. 222].

Виходячи з положень про вокальну підготовку ми розглядаємо її як динамічний процес, що забезпечує ефективність здобуття знань, вмінь та навичок вокального мистецтва. Вокальна підготовка майбутнього вчителя музики передбачає поєднання практичних занять з постановки голосу з вивченням теорії та самостійним підбором творів для роботи з учнями. Під час вивчення і опанування навчального матеріалу майбутній педагог має виявляти самоаналіз і самооцінку власних можливостей, вміти знайти необхідні вокалізи для дітей.

Як відзначає Е. Абдулін, особливості професійної діяльності вчителя музики вимагають від нього володіння різними манерами співу, адже в школі звучить різна музика [1, с. 233]. Майбутній вчитель музики потребує мати точні знання про відмінні особливості різних виконавських манер, аби виховувати голоси дітей у найбільш природній манері.

В поняття "манера" включаємо характерні для співака чи вокального напрямку технічні та стилістичні прийоми, засоби тощо [8]. Оволодіння народною, естрадною чи академічною співацькими манерами передбачає формування загальних компонентів вокального виконавства, як: співоче дихання, висока співоча позиція, єдине звукоутворення голосних, рухливість голосового апарату, використання різних видів атаки, кантілена тощо. Але в порівнянні з академічним співом, народна та естрадна манери мають певні відмінності. Так, для народної співацької манери характерними рисами є: відкритий спосіб голосоутворення (а не прикритий), мовна манера звуковедення (менш вокалізована), вібрато (внаслідок природного коливання голосових зв'язок, як і в процесі розмови), однорегістровий спів, використання мови з діалектом, говіркою (а не лише літературна мова, як у академічному співі), інша класифікація голосів (народне сопрано, народний альт, тенор, баритон, бас, а також типи звучання народного голосу: вивід, мікст, тьончик і т.ін.), виражальні засоби усної традиції (а не письмової). Для естрадної манери властива розмовна манера голосоведення (а не вокалізована), відкритий спосіб голосоутворення (а не прикритий), обмеження діапазону, використання специфічних прийомів (викрику, субтону і т.п.).

Процес вокального навчання на кафедрі теорії та методики постановки голосу Інституту мистецтв Національного педагогічного університету імені М. Драгоманова здійснюється відповідно до спеціалізації: "академічний вокал", "народний вокал", "естрадний вокал". Таке виокремлення зумовлене індивідуальною спрямованістю виховання голосів майбутніх вчителів музики відповідно до їх природних задатків та можливостей, адже часто серед студентів, які приходять навчатись на наш факультет, зустрічаються співаки не лише з академічною постановкою, а й з народними чи естрадними від природи голосами. Тому вокальна підготовка майбутніх вчителів музики має бути з урахуванням специфіки обраної спеціалізації.

Спеціалізація "академічний вокал" характеризується виховання голосів за класичними принципами; відзначається використанням таких вокальних прийомів і засобів, як: "прикриття" звука, носо-зубний резонанс, головне резонування, однорідне звучання голосу на протязі всього діапазону (близько двох октав). Класифікація голосів відбувається відповідно до встановлених характеристик академічних голосів (сопрано, альт, тенор, бас і їх різновиди). До навчального репертуару входять класичні твори вітчизняних та зарубіжних композиторів різних музичних епох: вокалізи, арії з опер, романси, пісні [5, с. 20].

Спеціалізація "народний вокал". Основною відмінністю є виховання голосу у народній манері співу, для якої характерними є такі ознаки: розмовна позиція звукоутворення, насичене грудне резонування, відтворення діалекту пісні; використання специфічних співацьких прийомів ("з'їзди" від звуку, "глісандо", "огласовка", "тремолоування", мелізматика і т.п.). В процесі оволодіння технікою народного вокалу ефективним є застосування аудіопрогравачів для прослуховування народних пісень у виконанні автентичних співаків (першоджерела), вивчення регіональних співочих стилів та індивідуальних манер народних виконавців.

Н. Дрожжина, здійснюючи порівняльний аналіз академічної, естрадної та народної манер співу, визначає, що народній манері характерне "нейтральне положення гортані" та специфічність тембрального забарвлення звуку [3, с. 14]. В процесі вокальної підготовки в народній співацькій манері у майбутніх вчителів музики формуються: знання особливостей народної постановки і її практичні навички; вміння виконувати народні пісні а capella, під супровід, в композиторській обробці та власне створеній інтерпретації художнього твору; навички виконання народних пісень різних жанрів з урахуванням мелодичних, ладогармонічних, регістрових ускладнень; оволодіння окремими діалектами та регіональними співочими стилями; створення авторських народнопісенних циклів тощо.

Спеціалізація "естрадний вокал". Особливою ознакою постановки голосу в естрадній манері співу є більш відкрите звукоформування (в порівнянні з академічним вокалом), характерність передачі інтонації слова, гри зі звуком, вільного використання атаки звуку (в т.ч. придихової), імпровізації та інтерпретації твору. Проте співацькі навички, правильна позиція та опора звуку формуються за прикладом академічного вокалу. Також використовуються деякі технічні прийоми, властиві для народного вокалу (розмовна позиція; мелізматика тощо). Необхідною умовою навчання є забезпечення технічними засобами навчання, як аудіопрогравач, мікрофон. Це зумовлено репертуаром, який включає твори зарубіжної естради у виконанні під супровід фонограми. Важливе місце у вокальній підготовці в естрадній співацькій манері має робота з мікрофоном, особливо на старших курсах.

Варто зазначити, що в процесі вокальної підготовки в естрадній та народній співацьких манерах зберігаються правила і норми академічного співу, а саме: опора звуку, типи дихання, чіткість дикції,

чистота інтонації тощо. Важливо, щоб майбутній вчитель музики вмів поєднувати кращі технічні прийоми і засоби різних співацьких манерах. На це вказують В. Антонюк [2] та Д. Євтушенко [4].

Також слід відмітити, що для кожної співацької манери підбираються окремі засоби, навчальний репертуар. В процесі вокальної підготовки в народній манері варто опиратися на пісенний фольклор, багатий своїми жанрами, смисловим наповненням текстів та неповторним мелодичним матеріалом. Майбутній вчитель музики має знати про жанри народної пісні, аби в бесіді з учнями доповнювати розповідь показами та слуханням прикладів. Також слід вміти підбирати репродукції картин, уривки з класичної поезії та інші зразки мистецтв, які розкривають зміст твору, що вивчається. Розучуючи народну пісню певного регіону України варто ознайомити учнів з особливостями краю, наприклад, народний одяг, природні умови тощо. Працюючи над формуванням естрадної співацької манери майбутньому вчителю музики слід підбирати репертуар, який буде корисним для ілюстрації дітям в шкільних концертах чи на уроках. Наприклад, кращі зразки української естради, вивчені на заняттях з постановки голосу, можуть бути використані у підготовці вечорів пам'яті видатних співаків і композиторів – В. Івасюка, Н. Яремчука, М. Мозгового тощо. До всіх творів – класичних, народних чи естрадних необхідно знати історію написання, авторів, характеристику жанру тощо.

Проблема вокальної підготовки майбутніх вчителів музики в різних співацьких манерах у вищих навчальних закладах України зумовлює необхідність вдосконалення робочих програм зі врахуванням спеціалізації вокалу; кадрову забезпеченість викладачами, що розуміються на особливостях народного та естрадного співу. Кафедра теорії та методики постановки голосу Інституту мистецтв Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова – одна з небагатьох в Україні, що у підготовці фахівців музично-педагогічного профілю враховує специфіку академічного, народного та естрадного співу. В цьому важливу роль відіграє правильний підбір викладацько-професорського складу кафедри, серед якого – представники оперного, камерного, народного та естрадного мистецтва, солісти провідних театрів, філармоній, художніх колективів України. Звітні концерти студентів і викладачів кафедри теорії та методики постановки голосу під керівництвом Нар. артиста України О. Гурця є яскравим свідченням того, що вокальна підготовка майбутніх вчителів музики орієнтується на широкий різножанровий репертуар: від народних романсів до сучасних джазових обробок, від класики до зразків зарубіжної естради. Так, кращими заходами, що недавно відбулись на сцені Інституту мистецтв, є концерт вокалізів магістрантки В. Заболоцької та вечір пам'яті естрадної співачки В. Хьюстон, підготовлений студентами класу доц. Є. Проворової і т.ін.

Отже, вокальна підготовка майбутніх вчителів музики в різних співацьких манерах має важливе значення у професійному становленні педагога – співака, оскільки забезпечує реалізацію індивідуального підходу в навчанні, різножанровість у підборі репертуару, формування вокальних вмінь, знань та навичок на кращих зразках класичної, народної і сучасної музики.

Використана література:

1. *Абдуллін Е. Б.* Музична педагогіка (теорія музичної освіти): підручник для студентів вищих педагогічних навчальних закладів / Е. Б. Абдуллін, О. В. Ніколаєва; пер. з рос. В. В. Текучев. – 2-ге вид. випр. і доп. – К.: Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2012. – 273с.
2. *Антонюк В. Г.* Виконавські форми сольного співу: до питання виховання різнопрофільних співацьких особистостей: Дослідницька праця – К.: Українська ідея. – 24с.
3. *Дрозжжина Н. В.* Вокальне мистецтво в системі музичного мистецтва естради: автореф. дис. канд. мистецтвознавства, Харківський держ. університет мист. ім. І. Котляревського. – Х., 2008. – 16 с.
4. *Євтушенко Д., Михайлов-Сидоров М.* Питання вокальної педагогіки. – К.: Мистецтво, 1963. – 340 с.
5. *Постановка голосу: програма та методичні рекомендації щодо організації і проведення індивідуальних занять.* / упор. Н. С. Можайкіна. – К.: Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2003. – 32 с.
6. *Стасько Г. С.* Вокальна підготовка майбутнього вчителя музики як основа удосконалення педагогічної майстерності: автореф. дис. канд. пед. наук. 13.00.01. – Київський унів. імені Т. Шевченка. – К., 1995. – 24 с.
7. *Тоцька Л. О.* Компонентна структура вдосконалення вокальної підготовки студентів-майбутніх вчителів музики: дисерт. канд. пед. наук; Нац. пед. унів. ім. М. Драгоманова. – К., 2009.
8. *Юрєвич Ю. Є.* Теорія і методика формування співацького голосу: навч.-метод. посібник для викладачів і студентів мистецьких навч. закладів, учителів шкіл різного типу. – К.: ІЗМН, 1998. – 160 с.
9. <http://dic.academic.ru/dic.nsf/bse>

Аннотація

В статтє рассматриваются особенности вокальной подготовки будущих учителей музыки с учетом специфики разных певческих манер – академической, народной и эстрадной. Совершается анализ характерных признаков, приемов и средств трех певческих манер, что формируются в процессе овладения разножанровым репертуаром.

Annotation

The article discusses the features of vocal training of future teacher of music with specificity to different singing manners – academic, folk and pop. The article is performed an analysis of characteristic features, methods and means of three vocal style, which are formed in the process of mastering different genres repertoire.